

Att utveckla tillämpningen av barnkonventionen

Redovisning av regeringens uppdrag i
2018 års regleringsbrev

Du får gärna citera Inspektionen för vård och omsorgs texter om du uppger källan, exempelvis i utbildningsmaterial till självkostnadspris, men du får inte använda texterna i kommersiella sammanhang. Inspektionen för vård och omsorg har ensamrätt att bestämma hur detta verk får användas, enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (upphovsrättslagen). Även bilder, fotografier och illustrationer är skyddade av upphovsrätten, och du måste ha upphovsmannens tillstånd för att använda dem.

Artikelnummer | IVO 2019-9
Utgiven | Maj, 2019 www.ivo.se

Förord

Regeringen har gett Inspektionen för vård och omsorg (IVO) i uppdrag att under 2018 kartlägga hur myndigheten praktiskt tillämpar FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) i sin verksamhet. I uppdraget ingår att analysera och, om det behövs, ge förslag på åtgärder som myndigheten behöver vidta för att öka den praktiska tillämpningen av konventionen. Parallellt med detta uppdrag har IVO varit en av de myndigheter som omfattas av regeringens ”Kunskapslyft för att stärka barns rättigheter”.

IVO avser att i denna rapport beskriva hur kartläggningen genomförts, resultatet av kartläggningen samt vilka åtgärder IVO avser att vidta med anledning av resultatet. Inspektör Maria Jansson har varit projektledare och genomfört uppdraget tillsammans med juristen Monica Jacobson. Ansvarig avdelningschef har varit Patric Winther, avdelningen för verksamhetsstöd och -styrning.

Gunilla Hult Backlund
Generaldirektör

Sammanfattning

Regeringen har gett Inspektionen för vård och omsorg (IVO) i uppdrag att under 2018 kartlägga hur myndigheten praktiskt tillämpar barnkonventionen i sin verksamhet. IVO ska också analysera och vid behov föreslå eventuella åtgärder för att öka den praktiska tillämpningen av barnkonventionen.

Sverige ratificerade barnkonventionen 1989. Som ett led i arbetet med att förverkliga barnkonventionen beslutade regeringen i mars 1999 om en strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige.¹ Regeringens avsikt var att denna strategi skulle vara en utgångspunkt för statliga myndigheter, kommuner och landsting att i sitt arbete se till att alla barn tillförsäkras sina rättigheter i enlighet med barnkonventionen. Av detta följer att IVO ska beakta barnkonventionen i myndighetens tillsyn och tillståndsprövning, men också att IVO i sitt verksamhetsövergripande och strategiska arbete ska respektera de rättigheter barnkonventionen tillskriver barn.

IVO har med anledning av regeringens uppdrag därför kartlagt hur IVO praktiskt tillämpar barnkonventionen i såväl tillsyn och tillståndsprövning som i myndighetens verksamhetsövergripande och strategiska arbete. Kartläggningen och analysen av eventuella utvecklingsbehov baseras på samtal med ansvariga för IVO:s interna processer, medarbetare samt en genomgång av ett urval av myndighetens tillsyns- och tillståndsbeslut, rapporter, remissvar samt interna styr- och stöddokument. För att ge en komplett bild har IVO i denna återrapportering valt att belysa de åtgärder myndigheten vidtagit under åren 2013-2019 för att barns rättigheter ska tas till vara i tillsyn och tillståndsprövning samt i myndighetens verksamhetsövergripande och strategiska arbete.

Kartläggningen visar att barnkonventionen inte kommer till direkt uttryck i någon större omfattning i myndighetens tillsyns- och tillståndsbeslut. Detsamma gäller myndighetens rapporter och remissvar samt myndighetens styr- och stöddokument. Kartläggningen visar däremot att ett antal av barnkonventionens artiklar, både grundläggande artiklar som artikel 3 (barnets bästa) och artikel 12 (respekt för barnets åsikter) men också andra artiklar som t.ex. artikel 24 (barnets rätt till hälsa och sjukvård) och artikel 25 (barnets rätt till regelbunden översyn av behandling) frekvent kommer till uttryck i IVO:s arbete, om än det främst sker indirekt genom tillämpning av nationella bestämmelser.

Att barnkonventionen tillämpas på detta indirekta sätt av myndigheten kan främst förklaras utifrån följande skäl:

- IVO:s tillsyn och tillståndsprövning utgår från nationella rättsregler.
- Barnkonventionen saknar idag sådan juridisk status att den ensam kan läggas till grund för myndighetens åtgärder och beslut.

¹ Prop. 1997/98:182 Strategi för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige

Kartläggningen visar också att:

- Medarbetares kunskap om barnkonventionen och hur den ska tillämpas i praktiken varierar.
- Myndighetens styr- och stöddokument ger inte tillräckligt stöd för medarbetare att systematiskt tillämpa barnkonventionen.

I syfte att synliggöra och öka den praktiska tillämpningen av barnkonventionen samt för att förbereda myndigheten inför att lagen om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter träder i kraft den 1 januari 2020 har IVO beslutat om en handlingsplan för implementering och tillämpning av barns rättigheter. Handlingsplanen avser åren 2019-2020. IVO har också beslutat att under samma tidsperiod utse en koordinator med uppdrag att verka för och samordna myndighetens arbete med barnets rättigheter.

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning.....	4
2. IVO:s tidigare arbete på barnrättens område	7
2.1 Vidtagna åtgärder	7
2.2 Barnets delaktighet och rätt till information.....	7
3. Vad visar kartläggningen	9
3.1 Barnkonventionen i tillsyn och tillståndsprövning	9
3.1.1 Barnkonventionen i IVO:s beslut.....	9
3.1.2 Praktisk tillämpning av barnkonventionen.....	9
3.2 Barnkonventionen i myndighetens verksamhetsövergripande och strategiska arbete	10
4. Resultat av kartläggningen	13
5. IVO:s åtgärder för att stärka den praktiska tillämpningen av barnkonventionen.....	15

2. IVO:s tidigare arbete på barnrättens område

IVO bedriver sedan myndighetens bildande 2013 ett kontinuerligt arbete för att stärka barnets ställning i tillsyn och tillståndsprövning samt för att göra barn delaktiga i myndighetens verksamhetsövergripande och strategiska arbete. Barnkonventionen och Regeringens strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige² har varit utgångspunkten för IVO:s arbete.

2.1 Vidtagna åtgärder

IVO har beslutat om handlingsplaner för myndighetens barnrättsarbete. I enlighet med dessa har myndigheten bl.a. genomfört upprepade utbildningsinsatser för att öka medarbetarnas kunskap om barnkonventionen, senast under våren och sommaren 2018. Utbildningen 2018 riktades till chefer, jurister och beslutsfattare på samtliga avdelningar. På vissa avdelningar har inspektörer, kommunikatörer och utredare deltagit. Sammantaget har knappt 150 medarbetare deltagit i utbildningen. Medarbetares synpunkter och reflektioner om hur myndigheten tillämpar barnkonventionen har inhämtats under dessa utbildningstillfällen. Myndigheten har också definierat vissa barnrättsliga begrepp för att stärka den interna förståelsen.

För att genom tillsyn och tillståndsprövning verka för att barnets rättigheter ska tillvaratas beslutade IVO år 2016 om en PM om myndighetens förhållningssätt och budskap i barnrättsfrågor. Av denna framgår bl.a. att myndigheten i sitt verksamhetsövergripande och strategiska arbete ska ta till vara barns rättigheter. Det betonas att barns åsikter utgör ett viktigt underlag för IVO:s ställningstaganden och att IVO ska sträva efter att ge barn möjlighet att lämna synpunkter och bidra med sina erfarenheter. Barns åsikter ska så långt som möjligt beaktas inför bedömningar och beslut i tillsyn och tillståndsprövning som rör barn. IVO:s åtgärder för att göra barn delaktiga är också ett led i myndighetens uppdrag att bedriva tillsyn och tillståndsprövning utifrån ett brukar- och patientperspektiv.

2.2 Barnets delaktighet och rätt till information

IVO inhämtar i sitt arbete barns åsikter genom enskilda samtal och genom samtal med grupper av barn men också genom enkätundersökningar och fokusgrupper. IVO har fortlöpande utvecklat olika arbetssätt för att öka barns delaktighet och kunna inhämta deras synpunkter utifrån deras ålder och förutsättningar i övrigt. Till exempel har medarbetare som utövar tillsyn enligt lagen (1993:387) om särskilt stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, fått utbildning i metoden

² Prop. 2009/10:232

Samtalsmattan³. Medarbetare har också utbildats i observationsmetoden SOFI⁴ som ett led i att stärka patient- och brukarmedverkan i tillsynen. Båda metoderna syftar till att genom observationer fånga upp hur patienter och brukare som av olika skäl har svårt att genom samtal uttrycka sin upplevelse av kvaliteten i vården och omsorgen. Patienter och brukare innefattar givetvis även barn. Myndigheten avser att utbilda fler medarbetare i båda dessa metoder.

IVO har också ett uppdrag att verka för att barn får information om sina rättigheter. IVO har därför vidareutvecklat barn- och ungdomslinjen, en tjänst på IVO dit barn och ungdomar som har kontakt med hälso- och sjukvården och socialtjänsten kan vända sig för att få information om sina rättigheter samt berätta om sina erfarenheter och upplevelser. Under 2016 - 2017 har IVO i samarbete med barn och ungdomar bl.a. tagit fram informationsfilmer till barn och unga som är placerade på hem för vård eller boende (HVB). På IVO.se finns särskilt utformad information till barn och unga.

³ Metoden Talking Mats® (samtalsmattan) syftar till att med hjälp av bilder stödja personer att uttrycka sina åsikter och vara delaktiga i samtal. Metoden har utvecklats och är registrerad av Stirling universitetet i Skottland.

⁴ Short Observational Framework for Inspection (SOFI) är en observationsmetod utvecklad i England för att inspektörer i tillsyn ska fånga patienters och brukares upplevelser om vården och omsorgen från personer som inte själva kan föra sin talan. Metoden används idag i bred omfattning i England, Wales, Skottland och Nederländerna.

3. Vad visar kartläggningen

3.1 Barnkonventionen i IVO:s tillsyn och tillståndsprövning

IVO har i kartläggningen gått igenom 90 av myndighetens tillsyns- och tillståndsbeslut från senare hälften av 2017 till och med januari 2019. 80 av besluten rör tillsyn av socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens handläggning i ärenden som rör barn i åldern 13-17 år. 10 beslut rör tillståndsprövning av verksamheter som erbjuder heldygnsvård till barn och unga. Kartläggningen har också omfattat sju principbeslut⁵ från 2015-2017 avseende tillsyn av socialtjänstens handläggning av ett barns ärende och tillsyn och tillståndsprövning av verksamheter som tillhandahåller hälso- och sjukvård eller sociala insatser till barn och unga.

3.1.1 *Barnkonventionen i IVO:s beslut*

Tre av besluten innehåller en uttrycklig hänvisning till barnkonventionen. De i nationella rättsregler transformerade artiklarna 3 och 12 om barnets bästa och barnets delaktighet utgör uttrycklig grund för IVO:s beslut i 15 av de granskade besluten. I ett beslut framgår att IVO inhämtat barnets egen inställning inför beslutet. Genomgången av tillsynsbesluten visar däremot att nationella rättsregler som återspeglar någon av barnkonventionens artikel 2 (icke-diskriminering) och artikel 6 (barnets rätt till liv, överlevnad och utveckling) samt artikel 24 (barnets rätt till hälsa och sjukvård) eller artikel 25 (barnets rätt till regelbunden översyn av behandling) ligger till grund för merparten av besluten. Av tillståndsbeslut framgår att IVO beaktar barnets rätt till integritet, en trygg och god uppväxtmiljö, hemlika förhållanden samt personalens kompetens och lämplighet inför bedömning och beslut. Nyss nämnda faktorer återspeglar bl.a. barnkonventionens artikel 16 (rätten till privatliv) samt artikel 20 (barn som berövats sin familjemiljö).

Inget av IVO:s principbeslut innehåller någon uttrycklig hänvisning till barnkonventionen. I två av besluten har IVO, utifrån nationella rättsregler och rättsliga avgörande tagit ställning till frågor som rör barnets rätt till näringsrik kost, religionsfrihet, delaktighet och skydd mot våld. I ytterligare ett fall har IVO avslagit en ansökan om tillstånd med motivering att personalens kompetens inte bedömdes motsvara kraven i nationella rättsregler.

En av IVO genomförd egenkontroll av 40 beslut från 2018 avseende tillsyn av HVB som tar emot barn och unga visar att barnets synpunkter och principen av barnets bästa synliggjorts och eller beaktats i knappt hälften av de ärenden där barn de facto kommit till tals.

3.1.2 *Praktisk tillämpning av barnkonventionen*

I den del av kartläggningen som skett genom samtal med medarbetare har det framkommit att vissa har kunskap om och erfarenhet av att tillämpa

⁵ Principbeslut är beslut som fattas av generaldirektören eftersom de bedömts vara av principiell karaktär eller av större betydelse.

barnkonventionen. För andra medarbetare har den myndighetsövergripande utbildning som IVO genomfört parallellt med uppdraget varit en första kontakt med barnkonventionen. I samtal med medarbetare har exempelvis framkommit att barnkonventionens artiklar har beaktats inför ställningstagande om lokalernas utformning vid HVB. Medarbetare har också uppgett att barnkonventionens artikel 2 (icke-diskriminering), artikel 6 (barnets rätt till liv, överlevnad och utveckling) och artikel 16 (barnets rätt till privatliv) särskilt beaktades inför ett av IVO:s principbeslut. Barnkonventionen har också lyfts vid återföring till socialnämnder efter tillsyn av hur socialtjänsten beaktat barnets bästa i handläggningen av ansökningar av ekonomiskt bistånd.

Ytterligare exempel som framkommit under tillsynen är att barns åsikter har tillmätts betydelse inför att IVO beslutat om att återkalla tillstånd för HVB för barn och unga. Medarbetare har också framfört att särskilda överväganden kan behöva göras vid bedömningen av om ett barn fått sakkunnig och omsorgsfull hälso- och sjukvård. Till exempel är barnets möjlighet till skola och lek samt tillgång till sina föräldrar faktorer som kan behöva beaktas inför IVO:s ställningstagande. Det innebär dock inte att bestämmelsen om *att barnets bästa ska beaktas när hälso- och sjukvård ges till barn* alltid kommer till synligt uttryck i besluten.

Medarbetare har också lyft att nationella rättsregler inom socialtjänstens område ger barnet en mer långtgående rätt än artikel 3, t.ex. anges i både 1 kap. 2 § socialtjänstlagen (2001:453) SoL, och 1 § i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, att barnets/den unges bästa ska vara *avgörande* vid vissa beslut och åtgärder respektive beslut som rör barnet/den unge.

3.2 Barnkonventionen i IVO:s verksamhetsövergripande och strategiska arbete

IVO har i syfte att kartlägga hur barnkonventionen kommer till uttryck i myndighetens verksamhetsövergripande och strategiska arbete gjort en genomlysning av IVO:s policys för tillsyn och tillståndsprovning samt myndighetens interna processer för tillsyn och tillståndsprovning. Därtill omfattar kartläggningen 16 av myndighetens rapporter och ett urval remissvar för åren 2017 - 2019.

IVO:s policys för tillsyn och tillståndsprovning anger att handläggningen av ärenden ska ske ur ett brukar- och patientperspektiv och att de åtgärder som IVO vidtar ska verka för att ge mervärde för brukare och patienter. IVO har i arbetet med stärkt brukar- och patientperspektiv vidtagit åtgärder för att säkerställa brukares och patienters medverkan i myndighetens aktiviteter.

Samtal med medarbetare visar att IVO tar till vara på barns åsikter i allt större utsträckning inför planering av myndighetens aktiviteter jämfört med tidigare år. Ett exempel är att barns uppfattning av vad som är en trygg och säker vård är utgångspunkt för IVO:s tillsyn av HVB som tar emot barn och unga under 2019. Barnens upplevelser av verksamheten är ett viktigt inslag i den riskanalys som tillsynen utgår från. Barnen får därför innan IVO:s inspektion svara på en enkät om bl.a. trygghet, integritet, delaktighet och självbestämmande. Barnens upplevelse tillmätts sedan betydelse för vilka områden IVO ska inspektera. IVO har också

påbörjat ett arbete med att involvera barn i planering av IVO:s tillsyn av boenden för barn och ungdomarna enligt 9 § 8 p. LSS.

Barn involveras också allt mer i IVO:s tillsyn av hälso- och sjukvårdens verksamheter. Till exempel genomför IVO under 2019 - 2020 en nationell tillsyn som utgår från risker för barn som har kontakt med den barn- och ungdomspsykiatriska vården samt minst ytterligare två aktörer inom hälso- och sjukvården och socialtjänstens områden. Utgångspunkten i den nationella tillsynen är upplevelsen och resultatet för de barn och deras föräldrar som är i behov av vård och omsorg. IVO har i den förstudie som föregått tillsynsinsatsen genom kontakter med barnen inhämtat viktig kunskap som bidrar till en mer träffsäker tillsyn.

I samtal med medarbetare framkommer också att det finns en hög strävan att utforma tillsynen och tillståndsprovningen så att de bidrar till att vård- och omsorgsinsatser uppfyller kraven på god kvalitet och att brukares och patienters rättssäkerhet tas tillvara. Vissa medarbetare har dock gett uttryck för oro och osäkerhet i fråga om att göra barn delaktiga i tillsyn och tillståndsprovning. Som orsak har bland annat angivits osäkerhet kring om detta är det bästa för barnet. Det råder också viss osäkerhet kring de rättsliga gränserna för möjligheten att kontakta barn utan vårdnadshavares samtycke. Medarbetare har också påtalat att det saknas vägledning i fråga om hur barn, i enlighet med artikel 12 (respekt för barnets åsikter) ska göras delaktiga i tillståndsprovningen.

Medarbetare har framfört önskemål om att barnets rättsliga ställning samt barnets rätt att komma till tals ska förtydligas i IVO:s styr- och stöddokument. Särskilt har behovet av stöd i fråga om barnets rättsliga ställning i processen för klagomål enligt patientsäkerhetslagen uppmärksammas. I dessa ärenden är det ofta vårdnadshavare som anmäler att det begåtts fel i vården av ett barn, varför barnets ställning och delaktighet i processen skulle behöva tydliggöras. I samtal med ansvariga för IVO:s processer framkom att arbetet med att förtydliga barnets rättigheter enligt nationella rättsregler och barnkonventionen i processerna ska intensifieras under 2019.

Genomgång och datasökningar på begreppen barnkonventionen och barnets bästa i myndighetens interna arbetsprocesser och remissvar för åren 2017-2019 har gett resultat i fem fall. Barnkonventionen och barns rätt till delaktighet belyses uttryckligen i IVO:s interna processer för egeninitierad tillsyn och för ärenden enligt lex Maria. Barnkonventionen omnämns uttryckligen i två remissvar.⁶ I ytterligare ett remissvar har IVO uppmärksammat behov av förtydligad skrivning med hänvisning till barnets perspektiv.⁷

IVO har mellan åren 2017 - 2019 publicerat 22 rapporter i syfte att återföra och sammanställa resultatet av myndighetens nationella och regionalt övergripande tillsynsinsatser. Genomgång och datasökningar på ordet barnkonventionen i 16 av dessa rapporter resulterade i en (1) uttrycklig hänvisning till barnkonventionen. I

⁶Ett fönster av möjligheter – stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende, SOU 2017:112 och För barnets bästa? Utredningen om tvångsåtgärder mot barn inom psykiatrisk tvångsvård, SOU 2017:111

⁷ Att bryta ett våldsamt beteende – återfallsförebyggande insatser för män som utsätter närstående för våld, SOU 2018:37

ytterligare åtta rapporter uppmärksammas uttryckligen barnets rättigheter eller behov, t.ex. att barnets bästa ska beaktas när åtgärder rör barn samt barnets rätt till delaktighet och till skydd från att utsättas eller bevittna våld. I rapporten *Att skapa goda förutsättningar – tillsyn av samverkan och kompetens på korttidsboenden* påtalar IVO betydelsen av att personalen har kompetens för att möta barn som anhöriga. Av IVO:s rapport *Uppföljning av klagomål enligt patientsäkerhetslagen* framgår t.ex. att klagomål avseende integritet och självbestämmanderätt i större fall avser barn som patienter. Kartläggningen visar dock att myndighetens övriga rapporter som specifikt avser hälso- och sjukvårdens område inte särskilt belyser barnet som patient eller anhörig.⁸

⁸ Bidrar klagomål från patient och närstående till ökad kvalitet och patientsäkerhet – Nationell tillsyn inom hälso- och sjukvård, april 2017. Hur upplever patienter och närstående vården, Sammanställning av klagomål som kommit in till patientnämnderna 2016.

4. Resultat av kartläggningen

Kartläggningen ger vid handen att barnkonventionen tillämpas i IVO:s tillsyn och tillståndsprövning samt i myndighetens verksamhetsövergripande och strategiska arbete i större omfattning än vad som synliggörs i myndighetens beslut, rapporter och övriga dokument.

Att barnkonventionen inte kommer till uttryck i myndighetens skriftliga dokument i den utsträckning som den i praktiken tillämpas kan främst förklaras av att IVO som tillsynsmyndighet ska lägga nationella rättsregler till grund för ställningstaganden och beslut. IVO:s tillsyn innebär enligt de lagrum som myndigheten har att tillämpa att IVO ska granska att verksamheter inom socialtjänsten och hälso- och sjukvårdens område uppfyller krav och mål enligt lagar och andra föreskrifter samt beslut som har meddelats med stöd av sådana föreskrifter.⁹ Barnkonventionen kan som folkrättsligt traktat således inte ensam läggas till grund för IVO:s tillsyns- och tillståndsbeslut.

Ytterligare ett skäl som bidrar till att barnkonventionen inte kommer till uttryck i myndighetens dokument är att barnkonventionens artiklar i många delar transformerats in alternativt återspeglas i de nationella rättsreglerna inom hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens område, oaktat om dessa explicit riktar sig till barn eller inte. IVO:s beslut synliggör således inte att IVO genom nationella rättsregler också tillämpar barnkonventionens artiklar, t.ex. artikel 6 (barnets rätt till liv, överlevnad och utveckling), artikel 14 (barnets rätt till tanke-, samvets- och religionsfrihet), artikel 16 (rätten till privatliv), artikel 20 (barn som berövats sin familjemiljö) samt artikel 25 (barnets rätt till regelbunden översyn av behandling).

IVO:s beslut belyser inte heller de omfattande analyser av barnkonventionen som föregått IVO:s ställningstagande i några fall, t.ex. inför ett av principbesluten. IVO:s beslut synliggör inte heller den direkta kopplingen till barnkonventionen vid tillsyn av socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Att barnets rätt till skola och lek, vilka hänför sig till barnkonventionens artiklar 28 (barnets rätt till utbildning) respektive artikel 31 (barnets rätt till fritid, lek och kultur), samt tillgång till sina föräldrar, vilket kan härröras till artikel 9 (separation från föräldrarna) är omständigheter som beaktats inför ställningstagande om barnet fått sakkunnig och omsorgsfull hälso- och sjukvård framgår däremot av samtal med medarbetare.

Den egenkontroll IVO genomfört av tillsynsbeslut av HVB för barn och unga visar också att IVO inhämtar barnens synpunkter i större omfattning än vad som synliggörs i t.ex. beslut. IVO kan således utveckla sitt arbete med att i besluten synliggöra hur barnens åsikter tas tillvara. Kartläggningen ger också vid handen att IVO i större omfattning uttryckligen kan belysa barnets ställning som patient i beslut efter tillsyn av hälso- och sjukvården. Till exempel visar IVO:s rapport att antalet inkomna klagomål avseende integritet och självbestämmanderätt är relativt högt för gruppen barn. Beslut i tillsynsärenden synliggör däremot i mycket liten

⁹ 13 kap. 2 § SoL, 26 § LSS, 7 kap. 3 § patientsäkerhetslagen (2010:659)

omfattning att patienten är ett barn. Att synliggöra barnet som patient bör bidra till att uppmärksamma barns rätt inom hälso- och sjukvården.

IVO tillämpar också barnkonventionen i myndighetens verksamhetsövergripande och strategiska arbete, främst genom de insatser som görs för ett stärkt patient- och brukarperspektiv. Resultatet av detta arbete är att barn i allt större utsträckning kommer till tals och görs delaktiga, inte bara i tillsyn utan också i riskanalys och planering av tillsyn. Kartläggningen visar dock att det kan finnas anledning att utveckla arbetet med att tillvarata artikel 12 (respekt för barnets åsikter) i IVO:s tillståndsprövning. I ärenden som rör tillstånd till nya verksamheter finns det sällan individuella barn som berörs vid beslutstillfället och därför kan ges tillfälle att komma till tals. IVO ser att det kan finnas behov av metodutveckling för att i högre utsträckning höra barn i detta sammanhang.

Kartläggningen visar också att medarbetares kunskap om barnkonventionens status och innehåll varierar inom och mellan IVO:s avdelningar samt att endast ett fåtal av myndighetens styr- och stöddokument ger vägledning i fråga om tillämpningen av barnkonventionen.

5. IVO:s åtgärder för att stärka den praktiska tillämpningen av barnkonventionen

Resultatet av kartläggningen ger vid handen att barnkonventionens artiklar främst kommer till uttryck genom nationella rättsregler. Barnkonventionen kan också beaktas vid tolkning av nationella rättsregler. Kartläggningen visar dock att detta sker i varierande omfattning och att myndigheten behöver öka sitt systematiska arbete med att belysa barnkonventionen och barnets rättigheter i t.ex. interna processer. Kartläggningen visar också att barnkonventionen tillämpas utan att detta synliggörs i myndighetens skriftliga produkter.

IVO behöver således vidta åtgärder för att se till att barnkonventionen tydligare kommer till uttryck i myndighetens arbete. IVO har därför beslutat om en handlingsplan för implementering och tillämpning av barns rättigheter för åren 2019 - 2020. Handlingsplanen är ett komplement till IVO:s pågående aktiviteter för att stärka och ta tillvara barns rättigheter i myndighetens verksamhet. IVO har också beslutat att under samma tidsperiod utse en koordinator med uppdrag att driva på och verka för att myndighetens utvecklingsarbete och den praktiska tillämpningen av barns rättigheter hålls samman.

Av handlingsplanen framgår t.ex. att samtliga medarbetare ska få utbildning i barnkonventionen under hösten 2019. Barnrätt ska också utgöra en del av IVO:s introduktionsutbildning för nyanställda. IVO har därtill påbörjat ett internt förberedelsearbete inför att barnkonventionen blir svensk lag den 1 januari 2020. Detta görs bl.a. genom att bevaka regeringens fortsatta arbete inför att barnkonventionen blir lag samt genom att identifiera och lösa ut juridiska frågeställningar som kan uppstå med anledning av den nya regleringen. Den ovan nämnda utbildningen i barnrätt planeras också ha tydligt fokus på vad det innebär för verksamheten att barnkonventionen blir lag. IVO avser också att vidta åtgärder för att se till att barnets rättigheter uppmärksammas i myndighetens ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete, vilket bör öka förutsättningarna för att barnets rättigheter i allt större omfattning också kommer att belysas i t.ex. rapporter och i remissförfaranden. IVO har också initierat ett arbete i syfte att förbättra IVO:s hemsida för barn och unga för att se till att barn får information om sina rättigheter.

IVO:s utvecklingsarbete bedrivs i samverkan med andra myndigheter. Bland annat deltar IVO i Barnombudsmannens (BO) regeringsuppdrag *Kunskapslyftet för barnets rättigheter*. IVO har också initierat en samverkan med BO för att barnkonventionen tydligare ska tillämpas i myndighetens tillståndsprovning.

IVO bedömer att dessa åtgärder, i kombinationen med stärkt kompetens hos medarbetarna, kommer att bidra till att barnets rättigheter enligt nationell rätt och barnkonventionen tillvaratas i betydligt större omfattning.

Att utveckla tillämpningen av
barnkonventionen
Redovisning av regeringens uppdrag i
2018 års regleringsbrev
Artikelnr: IVO 2019-9
Utgiven www.ivo.se, maj, 2019

Inspektionen för vård och omsorg (IVO)
Box 45184, 104 30 Stockholm Telefon:
010-788 50 00
registrator.vss@ivo.se
www.ivo.se

